

TOPSIDE+

6]]i `]y`A c_nā c [U]a mVYg'9i fcdc^Y. bUf]\cf]ncbHJ

6]]i `]y`dU[U`VU`
df]]a Ubh'gdfYbX]a

Naujas būdas padēti žmonēms patiems priimti sprendimus

www.peer-support.eu

Šis tekstas parašytas lengvai skaitoma kalba.

Dokumento pavadinimas

“Bičiulio pagalba priimant sprendimus:

Galimybės ir Rekomendacijos dėl naujos koncepcijos įgyvendinimo remiant piliečių teises”

Skaitykite tinklapyje www.peer-support.eu

© **"Inclusion Europe, Briuselis, 2016**

Lėšas šiam projektui gavome iš Europos Komisijos.

Europos Komisija remia "Erasmus+" programą.

Programa palaiko švietimo, mokymų, jaunimo ir sporto veiklas.

Tai, kas parašyta šiame leidinyje, yra autorių nuomonė.

Autoriai:

- ADAPEI du Bas-Reine, Prancūzija
- Bundesvereinigung Lebenshilfe, Vokietija
- "Viltis", Lietuva
- FENACERCI, Portugalija
- Inclusion Europe

Tai, kas čia parašyta, gali nebūti Europos Komisijos nuomonė.

Europos Komisija ir autoriai

neatsako už naudojimąsi

šio leidinio informacija.

**Bičiulių pagalba priimant sprendimus
Naujas būdas
padėti žmonėms patiems priimti savo sprendimus**

Turinys

1. Įvadas	2
2. Kas yra bičiulių pagalba?	3
3. Kas yra sprendimų priėmimas su pagalba?	4
4. Nuo teisių iki realybės.....	6
5. Kaip veikia TOPSIDE?	6
6. Mūsų patirtis TOPSIDE projekte.....	9
Teigiami pokyčiai	9
Ko neturi daryti bičiulis?	9
Kokios organizacinės pagalbos reikia Bičiuliui?	10
Kokią kitą pagalbą reikia suteikti?	11
7. Ką reikia daryti dabar?	11
7.1. Ką reikia daryti nacionaliniame lygmenyje?	12
7.2. Ką turi daryti Europos Sąjunga?	13

1. Įvadas

Būti įtrauktam reiškia būti kažko dalimi.
Kai kalbame apie įtraukimą,
mes kalbame apie dalyvavimą visuomenėje:
ėjimą į mokyklą, darbą, mokslą,
dalyvavimą politikoje, kaip visi visuomenės nariai dalyvauja.
Įtraukioji visuomenė suteikia vienodas galimybes
visiems piliečiams.

Ilgą laiką žmonės su negalia buvo atskirti nuo visuomenės.
Jie neturėjo galimybės dalyvauti visuomenės veikloje.
Taip atsitinka net šiandien.

TOPSIDE projektas yra sukurtas taip,
kad visi dalyviai būtų įtraukti į veiklą.
Jie jaučiasi vertinami.
Jie gali dalyvauti ir pasidalinti savo gyvenimo patirtimi.

TOPSIDE projekte kalbama apie Bičiulių pagalbą.
Bičiulių pagalba reiškia žmonių pagalbą
vienas kitam.
Bičiulis turi panašią gyvenimo patirtį,
kaip ir žmonės, kuriems jis padeda.
Pagalba teikiama laikantis
lygiavertiškumo principų.

TOPSIDE moko Bičiulius padėti proto negalią
turintiems žmonėms.
TOPSIDE projektas buvo vykdomas Katalonijoje,
Čekijoje, Suomijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje,
Lietuvoje, Nyderlanduose, Portugalijoje, Rumunijoje,
Škotijoje ir Ispanijoje.

Apie projekto rezultatus skaitykite tinklapyje www.peer-support.eu:

- [TOPSIDE projekto gairės mokymų dalyviams](#)
padeda planuoti ir pasiruošti mokymams.

- TOPSIDE Programa lengvai skaitoma kalba padeda mokymų dalyviams su protine negalia pasiruošti ir vesti TOPSIDE mokymus.
- TOPSIDE Programa sudaryta iš pratimų. Pratimai skirti žmonių su protine negalia mokymams, kad jie galėtų tapti Bičiuliais.
- TOPSIDE projekto Gairės Mentoriams pataria mentoriams, kaip dirbti su Bičiuliais.

Bičiulio pagalba žmonėms su protine negalia yra nauja pagalbos forma.

Iki šiol pagalbą teikė tik žmonės be negalios.

Bičiulio pagalbą teikia žmonės su negalia.

Jų gyvenimo patirtis vertinga.

Daugeliui žmonių tai yra nauja ir įgalinanti patirtis.

Mūsų projekto politinės rekomendacijos buvo pateiktos Europos Parlamente ir sulaukė didelio palaikymo.

Inclusion Europe ir visi TOPSIDE partneriai tęs šį darbą.

Mes norime pasiekti didesnio piliečių su protine negalia savarankiškumo ir pilnesnio jų įtraukimo į visuomenę.

2. Ką reiškia Bičiulio pagalba?

Žodžiai **“toks, kaip tu”** vartojami retai.

Mūsų projekte šie žodžiai reiškia, kad žmogus turi tokią pačią patirtį, kaip ir tu.

“Toks, kaip tu” žmogus dažnai supranta Jus geriau, nes jis turi tokią pačią patirtį.

Jis dažnai geriau supranta, kaip jūs jaučiatės.

Jūs jaučiatės geriau, kai kalbate su „tokiu, kaip tu“, o ne su kitu žmogumi.

“Toks, kaip tu” žmogus gali tapti žmogumi, kuriuo jūs pasitikite.

Bet jis ne visada būna jūsų artimas draugas.

Mūsų projekte žodžius „toks, kaip tu“ vartojame, kai kalbame apie žmones su protine ar mokymosi negalia. „Tokie kaip tu“ žmonės gali dalintis įvairiomis patirtimis, pavyzdžiui, dirbti toje pačioje vietoje arba eiti į tą pačią mokyklą.

„Bičiulio pagalba“ yra pagalba žmogaus, kuriuo tu pasitiki, kurį tu supranti.

Tai pagalba žmogaus, kuris dalinasi su tavimi savo patirtimi.

Bičiulio pagalba yra įtraukimas į bendruomenę.

Tai „tokių, kaip tu“ žmonių pagalba.

Bičiulio pagalba apima žmones, padedančius vieni kitiems.

Daug grupių ar organizacijų kuriamos laikantis šio principo.

Bičiuliai padeda vieni kitiems, jeigu jie nepatenkinti kitur teikiama pagalba.

Tai naudojama įvairiose srityse:

- Nėščios moterys ir moterys su kūdikiais gali susitikti pasidalinti savo patirtimi.
- Žmonės, sergantys ta pačia liga, gali susitikti pasikalbėti.

Tokia pagalba įgalina žmones būti stipresniais ir jaustis geriau.

Bet ši pagalba nepakeičia kitų pagalbos formų.

Reikia gauti įvairią pagalbą ir bendrauti

su kitais žmonėmis, ne tik su „toku, kaip tu“.

Bičiuliu gali būti kiekvienas žmogus.

Bet reikia mokytis, kad suteikti geriausią pagalbą.

Toliau paaiškinsime, kaip TOPSIDE organizuoja mokymus.

3. Kas yra sprendimų priėmimas su pagalba?

Visi žmonės gali priimti sprendimus.

Tai reiškia, kad tu gali priimti tokį sprendimą, kokį nori.

Pavyzdžiui, tu gali nuspręsti, kur gyventi.

Tu gali nuspręsti, ką valgyti pietums.

Sprendimai būna lengvi ir sunkūs:

- Lengva nuspręsti, ką tu nori valgyti.
- Sunkiau nuspręsti, kokias kelnes nusipirkti.
- Dar sunkiau nuspręsti, kur tu nori gyventi.
- Sunkiausi sprendimai susiję su sveikata, pavyzdžiui, sutikti operuotis ar nesutikti.

Mes turime priimti sprendimus kiekvieną dieną.
Bet ne visada priimame gerus sprendimus.
Žmonės kartais priima blogus sprendimus.
Žmonės kartais apgailestauja dėl blogų sprendimų.

Vis dar daug žmonių su protine negalia negali patys priimti visų sprendimų.
Daugeliu atvejų jie turi globėjus, kurie priima už juos svarbius sprendimus.
Bet pagal naują įstatymą, jie turi teisę gauti pagalbą savarankiškai priimant sprendimus.

Tu gali paklausti kitų žmonių nuomonės priimant sprendimus.
Draugai, šeimos nariai gali padėti priimti lengvus sprendimus.
Tu gali gauti pagalbą iš žmonių, kuriais pasitiki.
Sudėtingiems sprendimams priimti tau gali prireikti specialisto pagalbos, pavyzdžiui, gydytojo arba finansininko.
Svarbiausia, tu pats gali nuspręsti kieno pagalbos prašyti.

Tu visada priimi sprendimą, kuris tau atrodo geriausias.
Tau reikia daug informacijos apie įvairius dalykus.
Priimant sprendimą tu gali prisiminti ir naudoti turimą informaciją.
Lengviau sprendimą priimti turint reikalingos informacijos.

4. Nuo teisių iki realybės

Daugeliui žmonių su protine negalia tai labai nesuprantami dalykai.

Jiems nebuvo leidžiama patiems priimti sprendimus savo gyvenime.

Už juos visada priimdavo sprendimus šeimos nariai, darbuotojai ar globėjai.

Ekspertų komisija patvirtino:

*Mes labai susirūpinę,
kad Europos Sąjungoje
daug žmonių su negalia
neturi teisės patys priimti sprendimus.*

Kad pasikeistų situacija, visuomenė turi pakeisti požiūrį į žmones su protine negalia:

- Žmonės su protine negalia turi būti pakankamai drąsūs, kad patys galėtų priimti sprendimus.
- Šeimos nariai ir darbuotojai turi leisti jiems priimti sprendimus.
- Vyriausybės turi suteikti pagalbą priimant sprendimus.

Viena iš galimybių suteikti pagalbą yra Bičiulio pagalba.

Žmonėms reikia mokymų, kad jie teiktų geriausią pagalbą.

TOPSIDE organizuoja ir vykdo tokius mokymus.

5. Kaip veikia TOPSIDE

TOPSIDE padeda žmonėms su protine negalia tapti gerais Bičiuliais.

Mes pirmiausiai iškėlėme klausimą, kokių įgūdžių reikia žmonėms su protine negalia, kad taptų gerais Bičiuliais.

Gavosi ilgas įgūdžių sąrašas:

1. Bendravimo įgūdžiai:

Šie įgūdžiai reikalingi geram bendradarbiavimui:

- komunikacija;
- konfidencialumas;
- savo vaidmens visuomenėje supratimas;
- kito žmogaus situacijos supratimas;
- supratimas, kas yra pagalba;
- gyvenimo istorijų įprasminimas;
- teigiama reakcija į istorijas;
- viešos ir asmeninės informacijos supratimas, atskyrimas;
- savo vaidmens, kaip Bičiulio, supratimas.

2. Įtraukimo įgūdžiai

Šie įgūdžiai padeda įsitraukti į visuomenę:

- supratimas apie informuotų sprendimų svarbą;
- savo teisių ir pareigų žinojimas;
- mechanizmų, kaip padėti žmonėms planuoti jų ateitį, supratimas;
- supratimas ir priėmimas, kad žmonės skirtingi;
- įtraukimo į įvairias gyvenimo situacijas svarbą supratimas;
- supratimas, kad žmonės mokosi įvairiai;
- socialinių vaidmenų svarbos supratimas;
- supratimas, kad kiekvienas asmuo mokosi savo ritmu;
- supratimas, kad kai kurie žmonės gali turėti daugiau galios nei kiti;
- supratimas, kad svarbu dalyvauti.

3. Praktiniai įgūdžiai

Šie įgūdžiai apima galimybes panaudoti gyvenimo pavyzdžius, kad padėti kitiems:

- Padėti prašyti pagalbos priimant sprendimus.
- Padėti atskirti gerus ir blogus sprendimus.
- Pamokyti gauti pagalbą.
- Padėti panaudoti pagalbą.
- Padėti mokytis iš priimtų sprendimų pasekmių.
- Suteikti galimybę pasirinkti ir priimti sprendimą.
- Padėti priimti skirtingų rūšių pagalbą.

Mes sugalvojome pratimus, įvairiems žmonių įgūdžiams lavinti. Pratimų dėka daug žmonių su protine negalia Europoje tapo gerais Bičiuliais. Dabar jie padeda kitiems žmonėms priimti sprendimus.

Mes daug dėmesio skyrėme mokytojams, kurie naudoja šiuos pratimus.

Mokymus geriausiai vesti, kai komandoje yra 2 mokytojai:

- 1 mokytojas su protine negalia;
- 1 mokytojas be protinės negalios.

Mes parašėme mokytojams gaires, kurios padeda vesti mokymus.

Po mokymų Bičiulis :

- gali padėti kitiems gauti tinkamą pagalbą;
- gali padėti žmonėms džiaugtis geresniu gyvenimu;
- gali padėti kitiems tapti labiau socialiai įtrauktiems;
- gali parodyti kitiems žmonėms jų galimybes;
- gali padėti „tokiems, kaip tu“ sukurti naujas galimybes gyvenime.

Bičiulis tai pat:

- dalinasi patirtimi ir nesiūlo sprendimų;
- yra nepriklausomas nuo paslaugas teikiančių organizacijų;
- nepakeičia socialinių darbuotojų;
- teikia informaciją apie žmogaus teises;
- prisideda prie visuomenės ir bendruomenės kaip draugas, savanoris ar darbuotojas;
- gerbia asmenybę ir jos/jo aplinką;
- turi savo požiūrį ir nieko neteisio;
- gerbia kitų žmonių sprendimus;
- veikia kaip „svečias“ kito žmogaus gyvenime;
- yra patikimas, gerbia konfidencialumą ir privatumą.

6. Mūsų patirtis TOPSIDE projekte:

TOPSIDE projekte mes išmokome daug svarbių dalykų.
Čia mes pateikiame gautus rezultatus.

Teigiami pokyčiai

Mūsų projekte daug žmonių su protine negalia išmoko padėti kitiems.
Daug žmonių išmoko priimti geresnius sprendimus.
Jie tapo stipresni ir išmoko geriau atstovauti save.
Atstovavimas sau yra judėjimas, kai žmonės su protine negalia atstovauja save.
Tarp Bičiulio ir atstovavimo sau yra daug bendro.
Žmonės tampa stipresniais ir siekia didesnio įsitraukimo į visuomenę.
Jie nori, kad žmonės su protine negalia dalyvautų visuose sprendimuose, kurie susiję su jų gyvenimu.
Daugiau apie atstovavimą sau skaitykite www.self-advocacy.eu

Ko negali daryti Bičiulis

Bičiulis negali išspręsti visų problemų.
Žmonėms su protine negalia reikia ir kitų pagalbos formų priimant sprendimus.

Žmonės gali turėti labai rimtų sveikatos problemų.
Bičiulis negali padėti išspręsti tokių problemų.
Bet jis gali užtikrinti, kad žmogus gautų reikiamą pagalbą, pavyzdžiui, gydytojo.

Išsiaiškinome, kad Bičiulio emocijos gali įtakoti teikiamos pagalbos kokybę.
Pavyzdžiui, jei Bičiuliui teko išgyventi panašią situaciją.

TOPSIDE moko Bičiulius, kaip rasti pagalbą tokiu atveju. Bičiuliams reikalingas žmogus, į kurį jis galėtų kreiptis, kai jam reikia pagalbos.

Mes vadiname šį žmogų "Mentoriumi" ir parašėme jam gaires.

Pagaliau, yra rizika, kad Bičiulio pagalba gali tapti pigiu problemų sprendimu.

Bičiulio pagalba visada yra tik viena iš įvairių pagalbos galimybių.

Reikia daug lėšų pagalbą teikiantiems žmonėms, planavimui, tyrimų atlikimui.

Kokios organizacinės pagalbos reikia Bičiuliui

Mes supratome: labai svarbu, kad specialistai, šeimos nariai ir žmonės su protine negalia suprastų, kas yra Bičiulio pagalba.

Specialistai, šeimos nariai visada buvo "rėmėjai". Žmonės su protine negalia visada buvo žmonėmis, kurie gauna pagalbą.

Labai sunku pakeisti tokį mąstymą.

Specialistai ir šeimos nariai turi suprasti vieną svarbią dalyką:

Žmonių su protine negalia gyvenimas duoda patirtį ir eksperto įgūdžius, kurių negali turėti kiti žmonės.

Mes turime vertinti tokią patirtį ir remtis tokia patirtimi.

TOPSIDE projektas padeda žmonėms tai daryti. Jis moko žmones su protine negalia tapti Bičiuliais. Bet jiems irgi reikia pagalbos iš organizacijų:

1. Įgytiems įgūdžiams atnaujinti ir palaikyti reikia nuolatinių Bičiulių mokymų.

2. Reikalingas "Mentorius", kuris gali suteikti pagalbą sudėtingose situacijose.

Kokios kitos pagalbos reikia

Bičiulio pagalba niekada nebus vienintelė pagalbos forma žmonėms su protine negalia.

Reikia plėtoti, kurti ir palaikyti įvairias pagalbos galimybes įvairiose situacijose.

Keletas iš skirtingos pagalbos galimybių:

- pasirinkimas, kad reikiama pagalba būtų prieinama kiekvienam;
- informacijos pateikimas lengvai skaitoma kalba;
- geresnis išsilavinimas,
- pagalba bendraujant;
- pagalba atstovaujant save;
- kaimynų, draugų, šeimos pagalba;
- turėti vieną ar daugiau patikimų žmonių;
- ekspertų pagalba, tokių kaip teisininko, notaro, gydytojo ar banko darbuotojo;
- gebėjimų stiprinimas;
- asmenį orientuotas planavimas.

Valstybės turi užtikrinti, kad sprendimų priėmimas su pagalba būtų prieinamas visiems.

Bet kokia pagalba turi būti teikiama gerbiant žmogaus teises, valią ir prioritetus.

Tokia pagalba turi mažai kainuoti arba turi būti suteikiama nemokamai.

7. Ką reikia daryti dabar?

Reikia daug darbo, kad apmokyti Bičiulius.

Tai galima daryti dviejuose lygmenyse:

1. (Šalyse, kur gyvena žmonės.) Nacionaliniame.
2. (Europos Sąjungoje, kuri gali patarti ir parengti gaires.) Tarptautiniame.

7.1. Ką reikia daryti nacionaliniame lygmenyje?

TOPSIDE Bičiulio programa buvo vykdoma 11 šalių ir 11 kalbų:

- Katalonijoje;
- Čekijos Respublikoje;
- Suomijoje;
- Prancūzijoje;
- Vokietijoje;
- Lietuvoje;
- Olandijoje;
- Portugalijoje;
- Rumunijoje;
- Škotijoje;
- Ispanijoje.

Mes prašome nacionalinių vyriausybių padaryti tokį darbą:

- Valstybės turi panaikinti įstatymus ir taisykles, leidžiančias globėjams priimti sprendimus už kitus asmenis.
- Valstybės turi suteikti asmenims su protine negalia tinkamą pagalbą patiems priimant sprendimus.
Ši pagalba skirtinga skirtingiems žmonėms.
Pagalba gali apimti Bičiulio pagalbą ir kitas pagalbos rūšis.
Valstybės turi sukurti keletą galimybių,
kaip padėti asmenims patiems priimti sprendimus.
- Valstybės turi informuoti asmenis,
kad kiekvienas turi teisę priimti savo sprendimus.
Valstybės turi padaryti tai lengvai skaitoma kalba
ar kitu priimtiniu būdu.
Reikia pateikti informaciją apie Bičiulių pagalbos galimybes.
- Valstybės turi surasti būdus,
kaip pripažinti Bičiulių pagalbą.
Pavyzdžiui, Bičiuliai galėtų būti personaliniais asistentais
ar socialiniais tarpininkais.

- Valstybės turi priimti įstatymą apie asmens teisę gauti pagalbą priimant sprendimus.
Valstybės turi užtikrinti, kad Bičiulio pagalba būtų įtraukta į visus sprendimų priėmimo su pagalba sistemos planus.
Valstybės turi palaikyti organizacijas ir paslaugų teikėjus, organizuojant sprendimų priėmimą su bičiulio pagalbą
- Valstybės turi užtikrinti, kad asmenys su protine negalia dar mokykloje išmoktų patys priimti sprendimus.
- Valstybės turi įtraukti asmenis su protine negalia į įstatymų, susijusių su žmonėmis su protine negalia, kūrimą.
- Valstybės turi skatinti žmonių su protine negalia įgalinimą ir įtraukimą į visuomenę, Bičiulio pagalbą ir savęs atstovavimo judėjimą.

7.2. Ką turi daryti Europos Sąjunga?

Apžvelgus asmenų su protine negalia teises Europos Sąjungoje buvo padarytos išvados:

*Reiškiame susirūpinimą,
kad daug žmonių Europos Sąjungoje
neturi teisės patys priimti sprendimus.*

*Mes rekomenduojame Europos Sąjungai
ieškoti geriausių būdų,
kaip padėti priimti sprendimus.
Tą reikia daryti kartu su
neįgaliosius atstovaujančiomis organizacijomis.*

Mes prašome Europos Sąjungą atlikti tokį darbą:

- Finansuoti sprendimų su pagalba priėmimo naujų modelių testavimą.
Naujuose modeliuose, neturėtų būti reikalaujama priimti sprendimo už kitą asmenį.
- Finansuoti informavimą,
kad visi žmonės Europos Sąjungoje
turi teisę priimti sprendimus savarankiškai.
Jie taip pat turi teisę gauti pagalbą priimant sprendimus.

- Parengti taisykles, užtikrinančias pagalbos kokybę priimant sprendimus. Prašome įtraukti žmones su protine negalia tikrinant pagalbos kokybę.
- Užtikrinti, kad visi žmonės gautų naudą iš Europos Sąjungos įstatymų. Nacionalinės vadovybės neturėtų drausti prieigos prie Europos Sąjungos įstatymų, nes žmonės turi teisę patys priimti sprendimus.
- Skatinti žmonių su protine negalia įtraukimą į visuomenę ir įgalinimą, tame tarpe Bičiulio pagalbą ir savęs atstovavimo judėjimą.

Inclusion Europe

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

www.peer-support.eu